

LES FIRES I MERCATS A CATALUNYA

Jaume Dantí i Riu

La fira de Molins de Rei arriba al cent cinquantè aniversari. Aquesta és una bona ocasió per fer una mirada enrere i adonar-se de la importància que al llarg de la història han tingut aquells encontres de persones que, vingudes de llocs diversos, feien operacions de compra-venda de determinats productes, liquidaven els pagaments a terminis i establien un seguit de relacions econòmiques i socials. En general, es tractava d'una activitat comercial més especialitzada i d'un abast geogràfic més ampli que la que es realitzava setmanalment en els mercats locals.

La recerca sobre el comerç interior de les èpoques medieval i moderna a Catalunya és encara insuficient.

A partir de mitjan segle X es tenen notícies de mercats situats a les afores de ciutats i viles

Les monografies locals ens han permès conèixer els corresponents privilegis de creació dels mercats i de les fires, que sovint confirmaven una realitat molt anterior. Alguns treballs sobre el comerç barceloní informen sobre les relacions amb altres indrets del Principat, encara que sense apro-

fundir en el caràcter d'aquelles vinculacions, ni en els respectius desenvolupaments. La major atenció sobre el comerç marítim, des de l'època medieval, ha servit més per aproximar-se a la producció dels diversos

Molins de Rei també obtenia el seu privilegi de mercat el 1269

sectors que a l'impacte d'aquell àmbit en la resta de l'activitat mercantil. Són els estudis sobre el segle XVIII els que han aportat algunes visions d'abast més ampli, però tampoc global.

Recentment, treballs com els d'Albert García Espuche, Isabel Lobato o Assumpta Musset han significat un avenç considerable sobre el tema. Amb tot, no es disposa encara d'una anàlisi que segueixi l'evolució de les diferents fires catalanes, de les interrelacions i de les corresponents transformacions en els seus respectius contextos. En aquest darrer sentit, les visions de síntesi més global les debem als geògrafs, des de Pau Vila fins a Joan Vilà Valentí i a Lluís Casassas.

A partir de mitjan segle X es tenen

Costumari Català de Joan Amades

Costumari Català de Joan Amades

notícies de mercats situats a les afores de ciutats i viles, amb alguns de més importants com eren els d'Elna, Girona, Barcelona, Vic, Cardona, Urgell i Gerri. En el segle XI s'incrementava el nombre de mercats i apa-

La participació a les fires i el volum de la seva activitat depenia de la major o menor importància de les vies de comunicació que hi confluen

reixien les primeres fires com la d'Urgell, però fou en els segles XII i XIII quan s'escamparen per diversos indrets del Principat sota la protecció reial o senyorial. Molins de Rei també obtenia el seu privilegi de mercat el 1269.

Entre les característiques de les fires s'ha de subratllar la periodicitat que habitualment era anual, encara que en alguns llocs se'n celebraven dues. La situació en el calendari, entorn del dia d'un sant patró o d'alguna altra festivitat religiosa— quaresma, pasqua— estava estretament relacionada amb el cicle agrari o ramader. Per altra banda es procurava certa alternança amb les que es celebraven en altres zones.

Costumari Català de Joan Amades

Pel que fa a l'especialització, inicialment moltes fires sorgiren en relació al ramats ovins transhumants en els seus desplaçaments des del Pirineu a la Depressió Central. No en va es troben localitzades al costat de les carrerades o en cruïlles de camins ramaders. Les que es realitzaven en un lloc de concentració de ramats se les ha anomenat "de camp", com la de l'Hostal Roig, al peu del Montsec, per diferenciar-les de les "vilatanes" que es celebraven en un nucli de població, de vegades etapa de camí, com les Verdú, Santa Coloma de Queralt, Berga, Tàrraga o Olot. Tot i que moltes van mantenir l'especialització ramadera, progressivament s'incorporaven altres productes que amb el temps, en força casos, van acabar substituint el bestiar.

La participació a les fires i el volum de la seva activitat depenia de la major o menor importància de les vies de comunicació que hi confluen, de la bona situació temporal en relació a d'altres dedicades al mateix producte i també del suport que els seus senyors o el monarca els hi donaven. En el darrer aspecte, eren importants els privilegis de "guiatge" que concedien seguretat i defensa jurídica als qui anaven o tornaven de la fira fins a una distància determinada. Alguns mercaders participaven en aquelles fires ramaderes que se celebraven dins dels mateixos dominis senyorials en els quals també hi arrendaven les pastures i altres

drets, com era el cas dels Cortadelles de Calaf.

Vic, o la de Palamós que havia desaparegut.

L'evolució que van seguir cadascuna de les fires va estar en funció, doncs, de les característiques esmentades i de les diverses conjuntures econòmiques de la seva àrea d'influència. Per altra banda, però, l'impacte dels canvis conjunturals no fou el mateix arreu, de manera que mentre la crisi

Al Baix Llobregat a l'època medieval els principals centres mercantils foren Sant Boi i Martorell. La construcció del pont sobre el Llobregat el 1303 i la posterior creació de la "barca de Sant Boi" sota el domini del Consell de Cent de Barcelona, facilitaren el desenvolupament co-

Costumari Català de Joan Arnades

de la primera meitat del segle XVII havia afectat sobretot la producció i el comerç barceloní, i també del port de Tarragona, paral·lelament creixia

Molins de Rei, mentrestant, deuria mantenir la seva activitat comercial entorn del mercat

l'activitat d'altres centres com Mataró o Salou i de les antigues fires de Verdú i de Prades. En el segle XVIII, superada la maltempada de la Guerra de Successió, a partir de la dècada de 1730 es refeien fires com les de la Seu d'Urgell, Puigcerdà, Olot i

mercial, però les primeres referències de la fira no es tenen fins a partir de 1410 i fan constar la venda de bestiar gros, eugues i mules. Martorell va obtenir el privilegi de celebrar fira, aleshores ramadera, el 1422.

Molins de Rei, mentrestant, deuria mantenir la seva activitat comercial entorn del mercat. Fou a partir de 1763, amb la construcció del pont del Llobregat, que es convertí en un lloc de pas entre el Barcelonès i les terres del sud de Catalunya i de la resta de l'Estat, de manera que els efectes del creixement econòmic de la segona meitat del segle XVIII es

Jaume Dantí i Riu

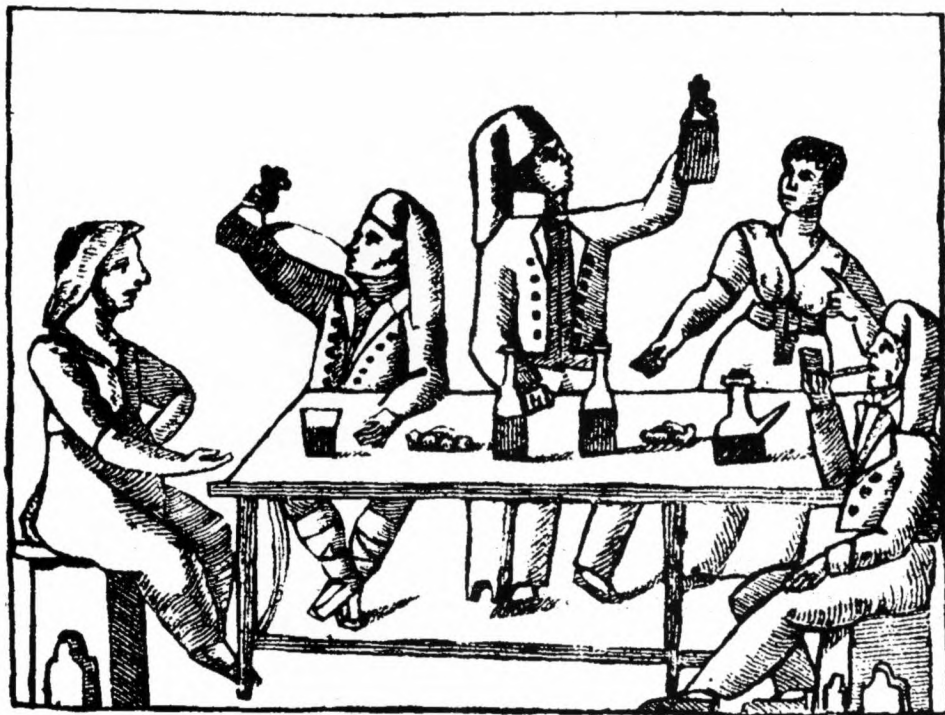
també fou un dels motius de l'extinció de moltes. A la darrera dècada s'han recuperat algunes fires, amb un component econòmic però també social i festiu, justament a partir de retrobar algun tipus d'especificitat, encara que a voltes no es correspongui amb els sectors socioprofessionals dominants a la ciutat, vila o poble.

A la darrera dècada s'han recuperat algunes fires, amb un component econòmic però també social i festiu

aquest finalment es concretés amb la iniciativa, de l'any 1851, de fer dues fires, una d'agrícola i una altra de ramadera que després serien una de sola per la Candelera. La fira, com en tants altres casos, esdevingué alhora un factor de desenvolupament important.

Les transformacions que l'economia catalana ha tingut des de mitjan segle XIX fins a l'entrar el segle XXI han comportat un capgirament de l'estructura productiva i aquest s'ha reflectit igualment amb els canvis, o la desaparició, d'aquelles trobades mercantívoles entorn de les fires. La pèrdua de l'especialització fou el més freqüent, però la indefinició

L'estudi dels mercats i les fires, en la seva doble vessant econòmica i social, presenta un seguit de dificultats de caràcter documental no sempre superables, però en qualsevol cas ha de ser encara un objectiu de recerca, tant a nivell monogràfic com més global. Abans d'arribar a una estructura de mercat català més o menys integrat, ja s'havien establert unes relacions comercials importants, amb vinculacions de diferents intensitats, entre espais prou allunyats a l'interior del Principat i algunes connectades, alhora, amb el comerç exterior. Ens cal aprofundir més en l'evolució i les conseqüències d'ordre divers d'aquelles relacions, amb una visió continuada de l'època medieval a la contemporània.

Costumari Català de Joan Amades